

Maszlag Fanni¹

„...nem tudok és nem is akarok objektív lenni...”

Egy társadalomtudós életútja

Ladányi János: *Hanyatló világok. Szubjektív tudományos önéletrajz.* L'Harmattan, Budapest, 2020. 173.

Ladányi János: *Lassú elszakadás. Önéletrajzi töredékek.* Noran Libro, Budapest, 2021. 128.

Kiemelkedő emberek életéről olvasni, nem csak motiváló, önfeljesztő, tanulságos, de szórakoztató is. A következőkben bemutatott két kötetből egy neves szociológus, nevezetesen Ladányi János gazdag életútját ismerhetjük meg. Betekintést nyerhetünk nevelésébe, iskolás éveibe, szakmai életútjába, sikereibe-kudarcaiba, tudományos és oktatói tevékenységébe. Ladányi János könyveiben olyan történelmi eseményekről olvashatunk, amik segítenek megérteni bizonyos emberi sorsok alakulását. Azért is érdekes és izgalmas, mert valós és megtörtént eseményeket láthatunk és nem az a fontos, hogy hogyan fog véget érni a történet, mivel azt már előre tudjuk, hanem azok az életszakaszok, életérzések, amiken a szerző végigment. Olyan könyveket tarthat kezében az olvasó,

1 Szociológus, ELTE Tanító- és Óvóképző Kar

melyek nem csak szakmailag, de tartalmilag is remekművek, amiket érdemes elolvasni, ugyanis tele vannak hiteles, őszinte és valóságos történetekkel. Mindkét kötet izgalmas, érdekes és olvasmányos, éppen ezért méltán tarthatnak igényt széleskörű érdeklődésre.

Jómagam, aki szociológusként évek óta olvasom a szerző tanulmányait, nagy érdeklődéssel vettem kézhez Ladányi János legújabb, életrajzi ihletésű írásait. A két kötet, melyek számtalan szakmai írásától eltérően az elsők, amik betekintést engednek magánéletének eddig alig ismert oldalába, és olyan belső gondolataiba, melyek munkája és élete során vezérelték. A könyveken keresztül egy sokoldalú ember hiteles tevékenységét, életét ismerhetjük meg. A szerző maga sem dicsekvésnek szánta az írásokat, inkább szeretett volna képet adni az elmúlt évek örömeiről, gondolatairól, élete nehézségeiről és azokkal való küzdelmeiről. A kötetekben alig találkozunk számokkal, diagramokkal, statisztikai táblázatokkal, adatokkal, de annál több – a szöveges részeket kiegészítő – archív és új fotókkal, melyeket Csanádi Gábornak köszönhetünk. Ladányi János a tőle megszokott, meglehetősen tudományos és bonyolult nyelvezet helyett most egy igen leegyszerűsített fogalmazásmódot használ. Éppen ezért a művek nem csak szakmabelieknek lehetnek élvezetes olvasmányok, hanem az érdeklődő nagyközönségnek is. Bár az első kötetből bizonyos részeknél érződik a szerző társadalomkutatói habitusa, mégis a művek inkább szubjektív hangvételűek. Ladányi szavaival élve „*nem tudok és nem is akarok objektív lenni; az ilyen, nem objektív témakörökkel pedig szociológusok inkább ne foglalkozzanak.*”²

A *Hanyatló világok. Szubjektív tudományos önéletrajz* című művében a szerző negyvenöt éves kutatói munkásságát igyekszik összefoglalni. Abban tér el a hagyományos tudományos írásoktól, hogy a témaválasztástól a tanulságok levonásához vezető szubjektív utat, családi meghatározottságokat, élményeket és benyomásokat veszi számba. A kutatások eredményeire koncentrál és nem a tudományos felismeréshez vezető bonyolult útra. Ahogy korábban említettem – hasonlóság a másik kötettel – a szerző az első két fejezetben szülőhelyével, családjával, általános és középiskolai tanulmányaival foglalkozik. Az ezt követő fejezetet egy hosszabb hangvételű rész követi, ahol a rendszerváltás előtti és utáni szociálpolitika ismertetése a célja. Ebben a részben foglalkozik a Kádár-rendszer alatti társadalmi egyenlőtlenségek kezelésére irányuló intézkedések – illuzórikus – bemutatásával. Körbejárja a társadalmi egyenlőtlenségek kialakulásának és újratermelődésének problémáját, amit egyedül a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt pozícióval magyarázunk, és nem fordítunk kellő figyelmet az etnikai típusú egyenlőtlenségek szerepére. Befejezéséppen pedig a nemzeti habitussal, mint történelmi termékkel és történelemformáló erővel foglalkozik a könyv. A kötet újdonsága, hogy Ladányi János igyekszik az általa fontosnak tartott vissza-visszatérő társadalmi problémákkal kapcsolatos új kérdésekhez segítséget nyújtani.

Ladányi János *Lassú elszakadás. Önéletrajzi töredékek* című könyve leginkább abban tér el kutatási eredményeiről beszámoló korábbi írásaitól, hogy itt elsősorban a témaválasztásokhoz és a következtetések levonásához vezető utat, élményeket, benyomásokat, családi determináltságot veszi számba. A szerző most jórészt pótolta azt, amire kutatói pályáján eddig nem kerített sort. De kezdjük rögtön a címmel: a *Lassú elszakadás*. Első olvasatra korábbi műveit alapul véve egy már régi rendszertől való elszakadásra gondolhatnánk. Ugyanakkor a kifejezéssel szülőotthonára, Újpestre, az ott töltött évekre, emlékeire, baráti kapcsolataira próbál utalni a kutató. Vizsgálódása természetesen nem korlátozódik pusztán ezeknek a bemutatására, azonban a szerző az alapokról nem megfélemlítve, csa-

2 Ladányi János: *Lassú elszakadás...* I. m. 7.

ládja bemutatásával kezdi a kötetet. Ebben a kötetében a családja életét, az egyes generációk összefonódását, történetét szociológusként tekinti át. Ahogy korábban említettem, néha-néha feltör a kutatói gondolkodásmód, azonban a szerző egyik pillanatról a másikra képes váltani a szöveg hangulatán és az addigi „szigorú” leírást felváltja egy laza, humoros történetmesélés, tele tanulságokkal. A kötetben családjának bemutatásához nem végzett külön levéltári vagy családfakutatást, de nem is ez volt a célja, pusztán arra volt kíváncsi, hogy az egymáshoz közelálló heterogén közösségek tagjai hogyan vélekednek magukról, barátaikról és szomszédjaikról. A mű felfogható egyfajta szocializációtörténetnek is. A különböző fejezetekben olvashatunk Újpestről, az elsüllyedt városról, a szerző családjáról, iskoláiról, fiatakoráról, barátairól, szomszédjairól és politikai életéről. Minden embernek van egy számára kedves város, városrész, falu, amelyben – ha csak gondolati szinten is – szeret elmerengeni. Ladányi Jánosnak Újpest jelentette ezt. Ebben a fejezetben nosztalgikusan ír gimnazista éveiről, – melynek kezdeti nehézkes indulását igen eredményes folytatás követte – 1969 nyaráról a Duna mellett és a vizsgaidőszakról. Nosztalgikus megemlékezését folytatta az Újpesttől való „lassú elszakadással” – ahova egyébként még két évtizeden keresztül vissza-visszajárt. Az erős kötődésnek kedvezett, hogy a „rég” Újpesten kialakult segítségnyújtás kiterjedt rendszere, ami a szeretet és megbecsülés kimutatása mellett a közösséghez való tartozás érzését is fenntartotta. Az újpesti fejezetet követően az író a hatvanas-hetvenes évekről, munkásságáról ír, majd a rendszerváltás utáni – Ladányi János által használt kifejezéssel élve – szerencsétlenségeiről. A szerző mesél arról, hogy a Kádár-rendszer egyenlőséget hirdető ideológiájának burkolt egyenlőtlenségei árnyékában – azonosan más intézményekkel – az újpesti iskolákban is megfigyelhető hierarchikus viszonyok érvényesültek – azt azonban, hogy a hierarchiában ki hova került, közel sem a tehetség határozta meg, hanem a család szociális helyzete. A könyv vége fele haladva Ladányi felhívja a figyelmet a fenntartható növekedés fontosságára. Természetesen hangsúlyozza, hogy a fenntartható növekedés teljesen mást jelent a legfejlettebb országoknak és a gazdag társadalmi csoportoknak, mint a kevésbé sikeres, felzárkózó országoknak és az elesett társadalmi rétegeknek. Ugyanakkor hisz abban, hogy eljön egy olyan új elveket valló nemzedék, akik fontosnak tartják a változások szükségességét. Egy olyan generációban reménykedik, akik képesek szembe menni a gyors gazdasági növekedést elérni kívánó törekvésekkel, ugyanis belátják, hogy ez mind a környezeti problémák és a társadalmi egyenlőtlenségek további súlyosbodásához vezetnek. A kötet utolsó részében az író a régi és az új Újpest látképéről, illetve felmenőiről láthatunk képeket Csanádi Gáborról. A fotókon keresztül az olvasó, még ha nem is teljesen, de betekintést nyerhet a folyamatosan változó, eltűnő újpesti városnegyed képébe.

Az elmúlt évek élettapasztalatai, amit a könyvek sikeresen adnak át, egyáltalán nem száraz tényszerű alapokra épülnek, sokkal inkább a szerző emlékeit, az egyes korszakok megéléseit, benyomásait adják vissza. Igazán pörgős, eseménydús memoárok, amik a személyes élethinformációkon túl tele vannak megannyi érdekes történelmi eseménnyel, emiatt könnyen és gyorsan lehet velük haladni. A könyvek terjedelmüket tekintve bár nem hosszúak, mégis egy rövidke betekintést engednek Ladányi János életébe, családjába, fiatalkori tapasztalataiba, valamint azokba a rendszerekbe, amikben boldogulnia kellett. A kötetek egyetlen hiányossága a rövidségük, ugyanis azt a rengeteg élettapasztalatot, szakmai tudást, amivel a szerző rendelkezik, még hosszú oldalakon keresztül követné tovább az olvasó. Úgy gondolom, hogy e két könyvével Ladányi János tudása, műveltsége és embersége olyan nyomot hagy, ami sokak számára példával szolgálhat.

